

Vogels van de Nederlandse Rode lijst

Deel 1: de Brilduiker(*Bucephala clangula*)

Voor Nederland bestaat een Rode lijst van broedvogels. De gegevens hiervoor worden door Vogelbescherming Nederland en SoVon bijeengebracht en de lijst wordt officieel door het Ministerie van InV vastgesteld. Deze lijst wordt eens in de 10 jaar opgemaakt; voor het laatst in 2004. Hij omvat 78 broedvogelsoorten die in verschillende klassen van bedreiging worden verdeeld, van 'gevoelig' tot ernstig bedreigd'. Je komt als vogelsoort niet zomaar op die lijst, daar zijn scherpe criteria voor vastgelegd. Bepalend zijn onder meer de mate van achteruitgang van de soort, het totaal aantal broedparen en het aantal blokken van 5 x 5 km waarin de soort broedt.

Daarnaast zijn voormalige broedvogels opgenomen mits die in de 20e eeuw ten minste 10 jaar achtereen hier gebroed hebben en soorten die zich recent als broedvogel hebben gevestigd en ten minste 10 jaar achtereen in Nederland broeden. In de komende afleveringen wordt steeds één van die soorten onder de loep genomen. De eerste aflevering gaat over de Brilduiker als voorbeeld van een soort die zich recent als broedvogel heeft gevestigd.

Dat de brilduiker tot de Nederlandse broedvogels behoort, zal voor velen wellicht een verrassing zijn, want de meesten kennen hem waarschijnlijk alleen als wintergast. De hoofdmacht van de Brilduikers broedt in Europa in Scandinavië en in Rusland. Maar in de laatste decennia van de vorige eeuw begon hij zijn broedgebied langzaam uit te breiden naar het zuiden en westen. En in 1985 werd zo ook het eerste bewezen broedgeval in Nederland vastgesteld. Dat was langs de IJssel tussen Zwolle en Zutphen. In de jaren daarna nam het aantal paren langs de IJssel langzaam toe tot ca. 15 paar. Ook buiten dit kerngebied werden regelmatig broedgevallen her en der in het land gemeld. Het dichtst bij Den Haag gelegen broedgeval was in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het aantal paren neemt echter in de 21ste eeuw niet echt spectaculair toe, maar lijkt zich eerder te stabiliseren op zo'n 20 tot 25 paar in geheel Nederland, waarvan het overgrote deel nog steeds langs de IJssel. Dit heeft vooral te maken met de eisen die de soort aan zijn broedbiotoop stelt. In de eerste plaats is het een van de weinige eendensoorten die uitsluitend in holle bomen broedt. Ook van speciale nestkasten met een wijde opening maakt hij dankbaar gebruik. Uit de voormalige Sovjet-Unie is een aardige geïllustreerde enveloppe bekend met een paartje brilduikers en zo'n nestkast (afb. 1). Daarnaast moet er voor de oude vogels voldoende diep en open water in de omgeving zijn. Brilduikers zijn namelijk uitgesproken duikeenden die leven van slakken en kreeftachtigen. De jongen moeten echter ondiep water hebben met behoorlijk wat begroeiing.

De combinatie van deze drie voorwaarden komt in Nederland niet zo veel voor. In het IJsseldal zijn een aantal landgoederen met bossen en grote waterpartijen die hieraan wel voldoen. De plannen om langs de grote rivieren oobossen te laten ontstaan en de rivier op natuurlijke wijze zijn loop te laten zoeken kunnen geschikt nieuw broedbiotoop creëren. Omdat hij niet duidelijk in aantal afneemt, door zijn

bepaalde verspreiding en de kleine populatie is hij ingedeeld op de Rode Lijst in de klasse 'gevoelig', de lichtste categorie.

In de winter zijn de meeste brilduikers in Nederland te vinden. In oktober komen ze aan en in april vertrekken ze weer. De laatste jaren gaat het om 10.000 tot 20.000 exemplaren met een piek in januari en februari. Die aantallen zijn al jaren ongeveer even hoog en lijken niet af te hangen van het feit of het nu een zachte of strenge winter is. Wel is er een verschuiving van de hoogste aantallen waarneembaar van het IJsselmeergebied naar het Deltagebied. Brilduikers overwinteren zowel op zoet als op zout water. Meestal in kleine groepjes van mannetjes en vrouwtjes. In tegenstelling tot bijvoorbeeld smienten, zijn Brilduikers overdag actief met voedsel zoeken. Hoewel ze niet erg schuw zijn, is het toch wel eens moeilijk ze goed in de lens te krijgen omdat ze heel vaak duiken (net als bijv. dodaarzen) en soms vrij lang onder water blijven.

Bron: De Wulp/Wim Kooij